

**Драгослав
МИХАИЛОВИЋ**

**Ухвати
звезду
падалицу**

Copyright © 1983, Драгослав Михаиловић. Сва ауторска права задржана.
Објављено посредством ауторске агенције P. & R. Permissions & Rights Ltd.,
Limassol, Cyprus

Copyright © овог издања 2016, ЛАГУНА

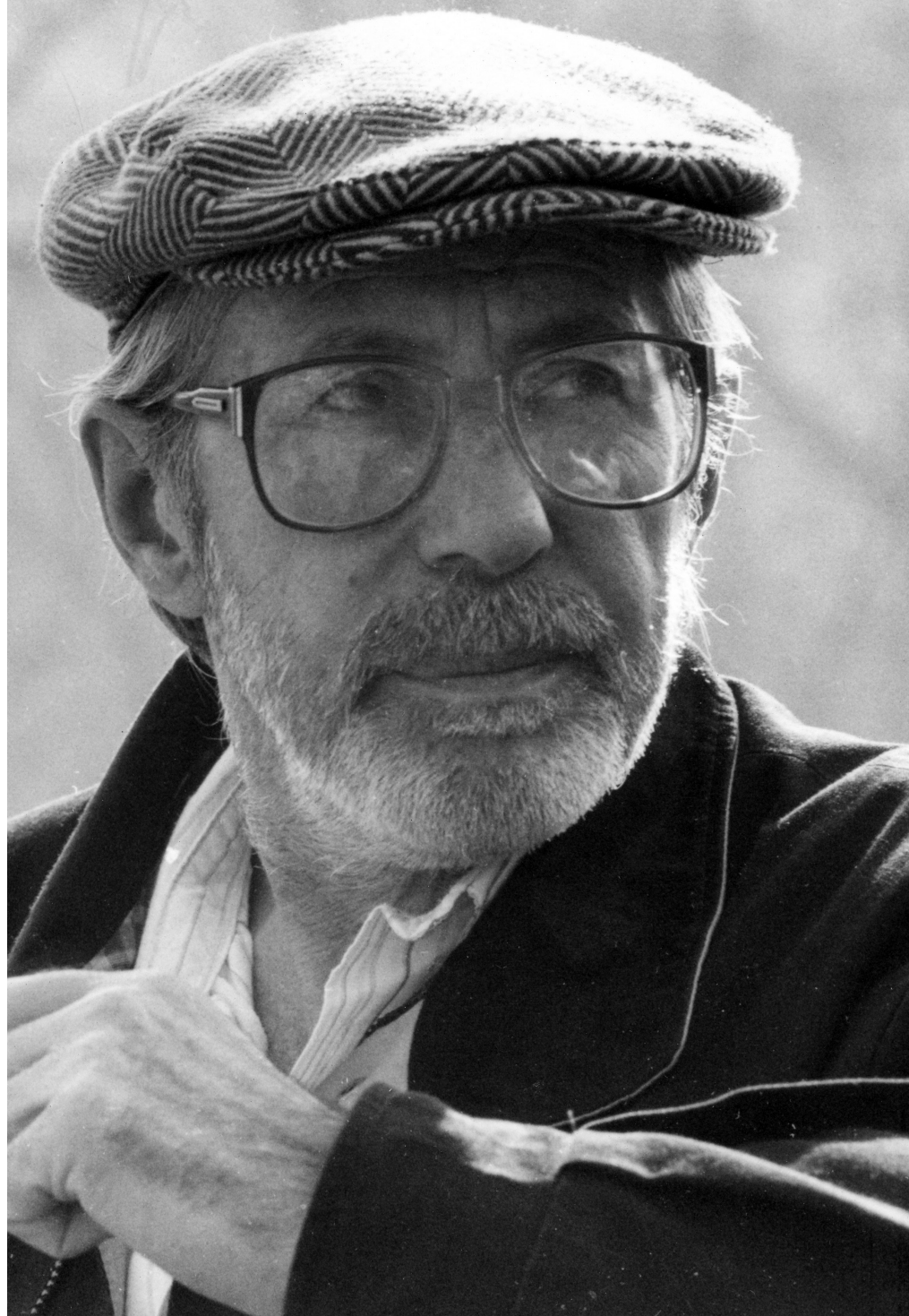
Сабрана дела Драгослава Михаиловића
Књига 5



Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.



ΠΑΣ

Једне ноћи, јако касно, пролазио сам улицом недалеко од железничке станице. Било је пролеће или јесен, не сећам се тачно. Једна од оних мирних, хладњикавих, прозачних беличастих ноћи кад прија мантил на леђима.

Улица је била дуга и пуста; нигде у њој никога као да је болест опустошила. Преко пута, с моје десне руке, чучали су некакви кућерци, ниски и чађави; од њих се настављао дуг, правилан ред плавозелених тараба; онда је долазила нека радионица, или можда гаража, у ово доба дана затворена; па опет ниска, тамножута зграда штампарије. А још више у страну, одмах иза њихових леђа – чинило се, а није било тако – као да се играју игара овог света, у далекој, надмоћној висини, као на хридини, гомилале су се мрачне громаде кућерина Ломине улице, Балканске, Теразија. Неколико осветљених прозора на њима висили су у тој големој тамној збрци као напуштена ластавичја гнезда.

Ишао сам улицом у потпуној тишини и ваљда ни сопствене коракe нисам чуо, и тај мир и прозрачни зрак просто су ме миловали. Одмарао сам се сам у ноћи док се око мене одмарало и време сáмо.

Сутра ће одавде можда поћи на свој бескрајни пут она ситна, хладна, суморна киша, која ће куд год погледаш притискивати свет као огромни мокри сунђер и квасити га и споља и изнутра; тешко теби, јадниче, ако, натеран послом, или, још горе, у пратњи човека који означава вишу силу, будеш приморан да дан проведеш на утрини. Или ће, опет неочекивано, да удари жега, она која пржи и одоздо и одозго и која ти зауставља дах као врела рерна; куд се год окренеш, куд год покушаш да склониш главу, у соби, на улици, у канцеларији, под јадним, ћосавим дрветом, свуда те сачекује њен нечујни непокретни, мртви лепак, који ти суши ждрело и мозак.

*

Сутра ће од раног јутра, још док сунце не сиђе ни до прозора, овде започети тутњава. Јурнуће тешки камиони, хладњаче, аутобуси, алуминијумске муљаче ђубрета, бректаве мешалице бетона. Као уплашене шарене бубе муваће се између њих мали аутомобили. Тандрчући, галопираће, ка мосту, ка излазу из града, напоље, у слободу или, опет, отуда, у град, метеж и буку, сви у некој грозници, као у страху, као да, једни одовуд други отуд, од смрти сáме беже.

И већ тада, док румено сунце још буде на крововима чучало, у ресторану неког од ових старих, излизаних

хотела можда ће седети неки ћутљив млад човек, сиромашки али с пажњом одевен, са чистом кошуљом коју је претходне ноћи у умиваонику трокреветне собе опрао, с помало отрцаном и масном краватом и набреклом јевтином ташном препуном проспеката и узорака, и за столом крај излога лагано испијати прву јутарњу кафу. Чека га дуг, тежак, ужасан дан и са задовољством ће сркутати топлу црну текућину и вући димове из своје танке цигарете. Гледаће кроз стакло у народ који на улици почиње да промиче и размишљаће о томе да ли ће у оним многобројним канцеларијама које га данас очекују можда наново угледати некога од њих и препознати га као познаника кога не познаје, човека бар по нечему блиског себи. Задовољан што је устао рано и тиме остварио тренутак одмора, уживаће у њему као у највећем добру које је овај свет могао да му пружи, тако, без доручка, чак и без новина, само са црном кафом, цигаретом и својим невеселим, црним мислима.

Мир, тишина, сан и то ме је блажило као мелем.

*

Одједном у тој тишини нешто зачух. Изненада здесна, из оне збрке од кућа утонулих у сан, одозго као да долази с оног света, тихо, са досадом, безразложно залаја пас.

Застадох у чуду. Нисам просто веровао.

Тамо, чинило ми се, нигде пас не би могао да опстане. У оном мраку, гушећи и себе и све око себе, лежећи готово једна на другој, водећи љубав без љубави, те

куће су изгледале тако трошне и нестварне да си од њих могао очекивати све друго, само не и да у њима има живих. Оне, изгледало ми је, сваког часа могу да се, у кршу и лому, сурвају одозго као карте у дечјој игри. Ту пас не може да живи.

Стојао сам и послушкивао. Нигде нико није корачао, нигде ни врата да шкрипну, нигде никаквог аутомобила. Чак се ни возови на станици нису дозивали. Немогуће.

Ипак, тада, он се јавну опет. Огласи се јасније него први пут, истим оним обичним, помало отегнутим помало промуклим, смешним младим псећим баритоном и ја то сада схватих као да се јавља мени. Радосно му се насмејах као да га познајем, као да је он мене познао. Радовао сам се томе немогућем – однекуд из крша, мрачног, хаотичног, застрашујућег, али високо над нама дигнутог, из неке велике даљине, из неког далеког времена, кроз једва чујни шумор и ромор година и деценија звао ме је пас познаник, мој рани пријатељ, једна обична, клемпава, чичковима улепљена, дивна полугладна маловарошка цукела.

Тада ми нешто блесну пред очима.

Преда мном, после ко зна колико година, севну сенка једне куће, далеке, малене, смежуране као један испаћени длан кога више нема, са двориштем и дуњама (жуто моје, мириси моји), са вишњама (вишње моје, око ушију, на гранама), и једне капије са двама гордим, младим шапутавим тополама. И једна улица, сокак у ствари, прође преда мном. И неки људи, више њих, мушки и женски, загрљени, ухваћени за руке,

у шареним хаљинама, уз свирку некакву, полетно, жустро пролелујаше преда мном.

Гледао сам у обронак више себе и, сам у суморној ноћној улици, смејао се док ми се у грудима нешто скупљало и полако пело ка грлу.

„Пријатељу“, шапнух, „здрaво.“

Нико ми се не одазва.

Онда викнух, као луд:

„Пријатељу! Здрaво, пријатељу!“

Глас ми се проломи и прште међу стењем кућерина.

Ослушкивао сам. Тренутак још, мој зов се тамо ломатао и удаљавао сударајући се са громадама, све док полако не утихну. А онда пас опет лану, само једанпут, дремљиво, баш као из моје улице, као да ме изнова зовну или да ми већ отпоздравља. И затим све наново пропаде у тишину.

Огледнух се наоколо. Притајено се приближавала зора. Ускоро ће овуда кренути река буке и ломљаве. Ко ће чиме и шта киме ту да управља?

Невидљивом у оном кошмару, махнух моме пријатељу. Ништа. Сањив и уморан, ослобађајући се од јучерашње и припремајући се за тутњаву новогa дана, која само што није почела, већ је спавао.

Одстојах још часак, ништа више не очекујући. А онда полако, па брже и све брже закорачах ка својем окаснелом починку, који ме је негде чекао.

Преда мном се лагано вијугала и у помало нестварној магличастој светлости благо таласала дуга улица налик на некакав чудан тунел.

БАРАБЕ, КОЊИ И ГЕГУЛЕ

Име ми је Жика Курјак. Зовем се у ствари Живојин Станимировић, ал још као малога прозваше ме и Курјак. То је, мислим, због мог изгледа. Оно, сад више личим на бабу него на курјака, а једанпут за време рата код Гвоздена у кафани Миле Лепин ми столицом расцопа и нос, па ми отаџ, ево, остаде овако раскокан и крив, ал није увек било тако. А можда и зато што сам као мали волео да се смуцам по планине око Окна као курјак, не знам.

Као млад био сам много незгодан. Отац ме прво даде у гимназију у Ћуприју, ал од тога не испаде ништа. Два разреда некако заврши, ал трећи никако. Прво једанпут понављах, а онда ме још и начисто истераше, због мог другара Момчила Теофиловића Влаа из Две Сестре, сад покојног, нек му је лака земља. Он се био нешто наврзао на мене, а био је старији годину дана, на ме сваки час кљуца. Пуне две године јео сам ја батине од њега, главу нисам мого да подигнем. Шта све нисам радио, па не вреди и не вреди.

А Момчилов отац Сретен Теофиловић, исто по надимку Вла, имао кафану у село Две Сестре. Код стене Две сестре су, причају стари, некад, ко зна кад, погинуле две сестре. Чувале овце, па наишли Турци. Они појурили да их поватају, а девојке скочиле у амбис и погинуле. И тако, прво су ту стену Две сестре назвали, а онда се, одма испод њу, подигло и село, па су и њега исто крстили. То је било ко зна кад, ни не памти се. Само се тако прича.

А село Две Сестре на три километра од Окна, а и Сретенска жена била Српкиња, па му у кафану ишли и Срби и Власи, и сељаци и рудари, и из Окна и из други рудници, и они су, богами, добро радили. И тако, Сретен Вла је трговао и са кафеџије у Ћуприју и у Параћин и стално је возом или он њима нешто слао или од њих нешто добивао. Тек, често је код нас силазио или он или његов син Момчило.

Кад сиђе Сретен, ја прођем добро. Ал кад сиђе Момчило, ја изем батине. Он тад сачека и путнички из Ћуприје и мене како се враћам из школе, па ми каже:
„Курјак. Јопет си ми ноћас украо јагње, Курјак.“

И онда пођемо на Миладинову ливаду поред станице и ту ти мене мој Момчило одеље.

Плачем ја, до неба се, мислим, чује. Ал, опет, изгледа, не чује се баш много далеко. Јер после то Момчило ме пусти да се дан-два одморим, па ме поново пресретне и одведе на Миладинову ливаду. И ја ти опет негде плачем.

А наша школа ти је изгледала овако. Од Окна до Ћуприје ти је тријес и пет километра. Свако јутро устајемо у четири и у пола пет, пет седамо на путнички

за Ђуприју. Онда добар део дана проводиш у школи, па чекаш на станицу у Ђуприју, а после подне пењеш се на исти тај путнички, који се сад враћа у Окно, и кући стижеш опет у мрак. А ако воз још и касни, не питај.

Не мож то, бре, да издржиш, па да си богов стриц лично, а немоли дете. Ја сам тако издржао две године, а кад оно још и Момчило поче да ме сачекује, више се није могло. Тако ти трећи понављам и никад га више не завршим. А ни школа ме, што да се лажемо, није много вукла.

Кад те године донесо сведочанство кући, отац ме прво ишиба каишем, а онда одма оде до копача чика-Свете Младеновића и ја ти већ од прексутрадан поче зором да силазим у јаму као његов најмлађи јамски лауфер.

Цело то лето сам тако килавицом копао угаљ и лопатом га товарио на вагонет. Сад је наша јама, дабоме, отпре неколико година, затворена и моје Окно је скроз пропало. Срце да ти проплаче кад га видиш. Ал онда је наш угаљ био као стакло. Господа га, па, богами, кажу, и неки министри ложили. И Окно, дабоме, било друкчије. После, пун вагонет одгурам до скретнице, где га прикаче за витло или, ако смо високо, привате коњи, а узимам празан и враћам се на нумеру. Кад ти је тринес-четрнес, бре, а мораш тако да радиш, није ти згодно.

Ал ја сам то, људи, некако волео. Тад су у јами још били коњи и ја ти тамо, људи, ту несретну живину тако заволим. Они су ти, јадници, још били млади, али да л од онај мркли мрак да л од оно час мрачно час светло, сви брзо скроз оћораве, ко кртице. А кад и једанпут

спусте, више их и не извукују – и штале су тамо имали – белог бога не виде све док толико не пропадну да више нису за ништа друго него за нож. И гледају те онде оним паметним слепим очима ко да те виде.

То је мене, људи, толико жалостило – као дете сам некако био жалостиван – да сам, богами, чак и плакао. Није могло, чини ми се, два-три дана у јаму да ми прође да мало не проплачем.

Нарочито сам тамо волео једног Лиска. То је био, тако, ружан, крупан лисас коњ, с белу белегу на чело, ал паметан, ко човек. Коњ ти је уопште паметна животиња, а ово је ваљда било раз света.

„Здрavo, Лиско“, кажем му ја, а он стригне ушима: по глас ме познаје. Море, какви, и корак ми познавао. Чим наиђем на скретницу, он окреће главу на мене, ко да може да ме види.

И био сам га навико да га раним. Од матере сам свакодневно крао по парче леба или проје што је спремила за цукеле и носио му га у цеп. Чим му приђем, он полако зарже и почне да ме њушка и гурка главом.

Извадим, па му дам; а све пазим да ме не види возар.

„На, Лиско. Једи, Лиско.“ И љубим га у образе и милујем. „Једи, мој Лиско, да ми будеш јак и здрав. Још две године овако да издржиш, док малу матуру не положим, а онда ћемо ја и ти“, па не смем ни да кажем шта ћемо, него му показујем руком нагоре, ко да ме види. А колика сам био будала, у то сам веровао. И све ми је било јасно, све шта ћемо и како ћемо напољу, само нисам знао како ћу да га украдем. „А онда ћемо“, шапућем му, „да побегнемо у Бучину.“ То је планина изнад Окна. „Тамо шума велика, ливаде од дивље

цвеће само трепере, трава ми је до груди. И има један стари Вла видар, деда Паун, што вида и коњи и људи, само он зна како. Код њега ћу да ти излечим очи, па ћемо да уживамо. Ти пасеш, а ја лежим поред тебе и бленем у небо. Тако има да уживамо.“

Ал то се лето некако брзо заврши и дође време да се опет пође у школу.

Пред школу ја кажем оцу:

„Оцо, молим те, немој више да ме дајеш у школу. Нећу више да идем у школу.“

А мој отац био доста чудан. И дететом, а и после, ко матор човек, надао се да ће нешто да изучи, па ће да постане неки. Књиге дебеле, још код мог деду у село, читао. Али мој деда – гегула из Вишњевице, а деца – пуна авлија, па је мој Миленко прво остао на имање у село и још као младић почео да силази у јаму. И све се онако надао да ће оно његово једанпут да настане. А живот пролази. Оженио се и отишо у војску, па у балкански и први светски рат. Вратио се израњављен и, већ уморан, само је са жену и децу – ја сам рођен тринаесте, а сестра Анка петнаесте – успео да се спусти у Окно. И одатле се више није ни мрдуо.

Тако је мој отац до своје двајес и девете године био бараба, а онда се поболе на плућа. А кад му некако баш тад и отац у село умре, он свој тал тамо прода и у рудник отвори малу бакалницу. Није му била већа од четири са четири, ето колика била.

И чудно некако говорио, једва га разумеш. Али кад смо тели да му се умилимо, морали смо и ми с њега тако да говоримо.

Сад ме мој отац пита: